

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

Erilaiset hakuajat voivat näyttäytyä haasteellisina palvelujen käyttäjälle.

Näissä tilanteissa palveluiden käyttäjät saattavat tarvita ohjausta ja apua esim. terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiltä.

Sairauspäivärahan kahden kuukauden haku aika voi tietyissä elämäntilanteissa olla lyhyt.

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

Asiakkaan näkökulmasta tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistäminen ja johdonmukaistaminen selkeyttäisi asiointia. Erilaiset käsitteet voivat vaikuttaa tuen laskentatapaan ja määrään.

Samankaltaisten etuuksien osalta käsitteiden tulisi olla yhdenmukaisia.

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

Oikea-aikaiset palvelut ja etuudet ennalta ehkäisevät sosiaalisia ongelmia ja vähentävät viranomaisten päällekkäistä työtä sekä asiakkaiden inhimillistä kärsimystä ja ne tuovat parhaimmillaan myös kustannushyötyjä. Kelan Kelmu-katseluoikeudet mahdollistavat terveys- ja sosiaalityön näkökulmasta oikea-aikaisten palveluiden ja etuuksien käsittelyä.

Sosiaalihuollon asiakasrekisterin ja terveydenhuollon potilasrekisterin yhteiskäyttöä tulee arvioida asiakaslähtöisten palveluiden toteuttamisessa.

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

Digitaalisia asiointikanavia ja ratkaisuja kehitettäessä tulee huomioida se väestönosa, joka ei pysty itsenäisesti niitä hyödyntämään. Digitaalinen asiointi ei voi syrjäyttää muita asiointitapoja ja viranomaisen tulisi huomioida myös asiakkaan tarpeet ja mahdolliset yksilölliset tilanteet.

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

Työkyvyttömyys arvioidaan eri tavalla työeläkelaitoksissa ja Kelassa.

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Osa-sairauspäiväraha-kauden pidentämistä olisi hyvä selvittää.

Kuntoutuksen aikaisempi alkaminen voisi vähentää pysyväälle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä.

Kuntoutuksessa tulisi keskittyä realisoituvaan työkykyyn, toimintaan, suoriutumiseen ja sosiaalisten ongelmien ratkaisuun.

Ansiotulojen ja etuuksien yhteensovittamista tulee yksinkertaistaa ja joustavoittaa.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Ei kommenttia.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Erilaiset elämäntilanteet tulisi huomioida vahvistamalla joustavia ja yksilöllisiä tilanteita huomioivia ratkaisuja.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Ei kommenttia.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Opiskelumahdollisuuksia tulee tukea mahdollisimman monipuolisesti.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Nykyinen opintotukijärjestelmä on vaikeaselkoinen etuuksien yhteensovittamisen näkökulmasta.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Vuoroasumistilanteiden (sekä myös muiden kahden kodin tilanteiden) huomioimista: esim. lapsilisän maksaminen kahdelle vanhemmalle.

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

Ei kommenttia.

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

Sosiaaliturvan kehittämisessä tulee huomioida vuoroasumis- ja kahden kodin tilanteet myös elatusvastuun osalta.

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämässä? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Ei kommenttia.

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämässä?

Perusturvan tulisi olla niin kattava, ettei toimeentulotuen säännönmukaista tarvetta syntyisi.

Harkinnanvaraisen toimeentulotuen tulee olla joustavaa ja nopeasti saatavilla esimerkiksi sairastumisen aiheuttamaan äkilliseen tarpeeseen, kuten esim. maksusitoumus lääkkeisiin tai terveydenhuollon matkoihin.

Toimeentulotuen hakeminen voi olla haastavaa. Kaikilla tukeen oikeutetuilla ei ole voimavaroja hakea etuutta.

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Monialainen työskentely palveluihin ohjaamiseksi.

Oikea-aikainen arvio palveluiden tarpeesta.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Terveyssosiaalityö tunnistaa, varmistaa ja seuraa sujuvia palvelupolkuja. Terveyssosiaalityössä asiakkaita voidaan ohjata laaja-alaisesti ja oikea-aikaisesti oikeiden palveluiden piiriin. Palvelupolkujen sisällä on myös osattava ohjata asiakasta niissä muutostilanteissa, kun asiakkaan asia ei etene palvelupolun mukaisesti, vaan edellyttää uudelleen ohjausta, tulkintaa ja harkintaa.

Tiedonsaannin mahdollistaminen on tärkeää eri palveluntuottajien ja toimijoiden välillä.

Vaikuttavuuden arviointiin tulee kehittää mittareita elämäntilanteen arviointiin ja palveluiden toimivuuteen liittyen. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota asiakaskokemuksen tärkeyteen.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

A) Yhteinen asiakassuunnitelma mahdollistaa asiakkaalle parhaan palvelun. Olennaista on keskeisten toimijoiden tunnistaminen sekä tiedonsaantiin liittyvien kysymysten ratkaiseminen. On huomioitava, että myös terveydenhuollon sisällä on moniammatillisia toimijoita.

B) Erilliset järjestelmät ja tiedon sirpaleisuus. Asiakkaan lupa tiedon luovutukseen. Terveyssosiaalityö tulisi rinnastaa sosiaalihuollon sosiaalityöntekijöihin välttämättömien ja tarpeellisten tietojen osalta.

C) Monialaisiin palveluihin liittyen tulee kehittää vastuutyöntekijä-mallia asiakkaiden väliinpuotoamisen ehkäisemiseksi.

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

Ei kommenttia.

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Terveyssosiaalityössä pyritään ennaltaehkäisemään byrokratialoukkuja oikea-aikaisella interventiolla sekä eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä.

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

Asumis- ja työperustaisia etuisuuksia tulee yhtenäistää ja selkeyttää. Selvittely on työlästä jopa ammattilaisen näkökulmasta. Esim. ulkomaalaisten maassa-asuvien ja oleskelevien eri statukset vaikuttavat myönnettäviin palveluihin.

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva

huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Ei kommenttia.

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

Ei kommenttia.

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

1. Eri toimijoiden välisen tiedonsaannin varmistaminen (lausunnon kohta 2)
2. Monialainen työskentely ja asiakassuunnitelma ja keskeisten toimijoiden tunnistaminen (lausunnon kohta 9)
3. Palvelujen vaikuttavuuden arviointi, asiakaskokemus (lausunnon kohta 9) -> tiedonsaannin edistäminen eri toimijoiden välillä.

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

Monialainen yhteistyö on keino ennaltaehkäistä ongelmien kasautumista.

Palvelupolkuja ja palveluita tulee kehittää sujuviksi, oikea-aikaisiksi ja asiakaslähtöisiksi.

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

Komitean linjauksista ensimmäinen kohta on erityisen tärkeä, eli: Elämäntilanteen, työ- ja toimintakyvyn tai palvelutarpeen kannalta ”väärällä” etuudella oleminen sekä etuuksien yhteensovittaminen palveluihin ja etuudensaajien osallistumisen lisääminen (esim. työmarkkinatuki, sairauspäiväraha, kuntoutusraha, kuntoutustuki, toimeentulotuki). Tässä työssä käsitellään perusturvaa ja ansioturvaa.

Oikea-aikainen arvio palveluiden tarpeesta mahdollistaa oikeat palvelut ja etuudet. Väärällä etuudella oleminen voi kuormittaa asiakasta ja järjestelmää esimerkiksi aiheuttamalla inhimillistä kärsimystä ja kustannustehotonta toimintaa.

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

Kattavaa perusturvaa tulee kehittää ja varmistaa asiakkaiden ohjautumista oikea-aikaisesti oikeiden etuuksien piiriin.

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Uudistus on tärkeä ja tarpeellinen. Valmistelussa on hyvä hyödyntää laaja-alaisesti eri alojen asiantuntijoita. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota vaikutusten arviointiin eri näkökulmista.

Niinivaara Jaana

HUS -kuntayhtymä - Konsernihallinto johtajaylilääkäri Markku Mäkijärvi ja
Sisätaudit ja kuntoutus toimialajohtaja Jukka Louhija